

فرا تر از گفت و گو

جلسه شورای گفت‌وگویی دولت و بخش خصوصی روز ۲۸ مردادماه ۱۴۰۳ با حضور احسان خاندوزی، وزیر اقتصاد و دارایی در دبیرخانه این شورا برگزار شد. صمد حسن‌زاده، رئیس اتاق ایران در این جلسه، سخنان خود را با آرزوی موفقیت برای کابینه جدید دولت آغاز کرد و ابراز امیدواری کرد که هیئت وزیران با سرعت انتخاب شوند و بتوانند در دولت و کشور تاثیرگذار باشند.

امیر سیاح، رئیس مرکز ملی مطالعات، پیش و بهبود محیط کسب‌وکار، در آخرین نشست شورای گفت‌وگویی دولت سیزدهم و بخش خصوصی اظهار کرد: ماده ۲۴ قانون بهبود محیط کسب و کار، منجر می‌شد که دولت فعالان اقتصادی را غافلگیر نکند و فعالان، بدون نگرانی از تغییر ناگهانی مقررات، به کار خود ادامه دهند.

به گفته سیاح، بخش خصوصی و دولتی باید دارای شرایط مساوی باشند. هیئت مقررات‌زادی در سال ۱۴۰۳ قانونی وضع کرد که منجر به ایجاد یک ضمانت اجرایی قوی برای انجام مصوبات شورای گفت‌وگو می‌شد و چنانچه نهادی از اجرای این قوانین تخلف می‌کرد، در واقع مرتکب جرم شده بود و مجرم شناخته می‌شود.

سیاح ادامه داد: ماده ۲۴ قانون بهبود محیط کسب و کار توضیح می‌دهد اگر دولت بخواهد تغییری در رویه‌ها اجرا کند، باید قبل از اعمال این قانون و از ۱۵ روز قبل آن را اعلام کرده باشد. این چارچوب حقوقی محکمی است که فعالان اقتصادی دچار غافلگیری نشوند.

رئیس مرکز ملی مطالعات، پیش و بهبود محیط کسب‌وکار، در ادامه سامانه www.2430.ir را افتتاح کرد تا فعالان اقتصادی در هر ساعت از شبانه‌روز بتوانند تغییر مقررات و بی‌قانونی در حوزه اقتصاد را گزارش دهند. سیاح سخنان خود را با اعلام یک خبر خوش به پایان رساند و گفت: برای سرمایه‌گذاری خارج از شهر، هر متقاضی سرمایه‌گذاری در زمین‌های زیر ۵ هکتار که پاسخ همه استعلام‌های لازم را گرفته باشد با اخذ تاییدیه کارگروه زیربنایی استان، نیازی به اخذ تاییدیه شورای برنامه‌ریزی استان ندارد. البته به شرطی که مورد حاد محیط زیستی نداشته باشد.

از ایده آل فاصله داریم

سعید عمرانی، معاون قضایی دادستان کل کشور هم اظهار کرد که هنوز شرایط اقتصادی در کشور با وضعیت مطلوب فاصله زیادی دارد. او گفت: هنوز با شرایط ایده آل، فاصله داریم و رضایت بخش خصوصی و مردم جلب نشده است. عمرانی ادامه داد: ما در کارهای تشریحی بسیار موفق بودیم و فضا را تلطیف کردیم اما هنوز نتوانسته‌ایم گرفتاری‌های بخش خصوصی را حل کنیم. خروجی ما زمانی واقعاً قابل قبول است که فعالان اقتصادی شهرک‌های صنعتی از امور خود راضی باشند. نباید اجازه دهیم که بخش خصوصی در انزوا باشد. فعالان بخش خصوصی می‌توانند این کشور را نجات دهند.

همکاری فرا تر از گفت و گو

در نهایت، سیداحسان خاندوزی، وزیر اقتصاد کشور در آخرین جلسه شورای گفت‌وگو اظهار کرد: نظام دیوان‌سالاری اداری کشور، بیش از ۵۰ سال با یک عادت سازمانی خود کرده‌اند و آن عادت تلقی اداره اقتصاد کشور به شکل متمرکز، از طریق یک دولت توزیع‌کننده رانت نفتی بوده است. این ایده محسوری، در طول ۶۰ سال گذشته نه تنها در گوشت و پوست و استخوان بلکه در مویزهای اداره اقتصاد کشور هم نفوذ کرده است؛ اتفاقی که در طول یک دهه گذشته رخ داد این بود که بعد از ابلاغ قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار، اضطراب‌های ناشی از تحریم و تنگنای نفت، زمینه‌ای فراهم کرد برای اینکه ما بتوانیم آرام آرام این عادت تاریخی رسوب کرده در بدنه دیوان‌سالاری کشور را تغییر دهیم. ما عقیده داشتیم که باید منافع تولیدکننده و صادرکننده را به صراحت و بدون خجالت در عمل سیاست‌گذاری خود لحاظ کنیم وگرنه نخواهیم توانست در مقابل شرایط تحریم اقتصاد کشور را به رشد و تولید رساند.

تولید به شرط تسهیلات

تولیدکنندگان موبایل درخواست کردند برای تولید موبایل منابع بانکی بگیرند

مریم رحیمی
خبرنگار اقتصادی

اخیراً تولیدکنندگان موبایل از دولت درخواست کرده‌اند که با اعطای تسهیلات بانکی، زمینه تولید گوشی تلفن همراه ایرانی را فراهم کند. این در حالی است که سیدحسین سادات‌حسینی، رئیس کمیسیون تخصصی موبایل و لوازم جانبی اتاق اصناف ایران، با اشاره به آمار تسهیلات تولید گوشی موبایل در سال ۱۴۰۲ و عدم هماهنگی تسهیلات ارائه‌شده با اهداف تعریف‌شده در این بخش، از اعمال دقت بیشتر در صدور مجوز ساخت تلفن همراه خبر داده است. همچنین علیرضا کلاهی‌صمدی، رئیس کمیسیون صنایع اتاق بازرگانی گفته: به یک کارگاه برای تولید موبایل ایرانی، ۲۶۰ میلیون یورو (معادل ۲۳ هزار میلیارد تومان با قیمت امروز یورو در بازار) وام کم‌بهره اهدا شده است. اعتراض به اعطای تسهیلات بیشتر از این منظر صورت می‌گیرد که تولیدکنندگان داخلی از دانش روز برای تولیداتی با قدرت رقابت جهانی برخوردار نیستند و حتی در صورت حمایت دولت نیز عرضه‌ای متناسب با نیاز مصرف‌کنندگان نخواهند داشت. کلاهی در این باره خطاب به تولیدکنندگان موبایل گفته: اگر توانستید شیشه موبایل را درست کنید بعداً درباره ساخت موبایل حرف بزنید! تخصیص بهینه منابع، آن چنان اهمیت دارد که برخی اقتصاد را علم تخصصی هوشمندانه منابع محدود به نیازهای سیری‌ناپذیر انسان می‌دانند. پس جای تعجب ندارد اگر زمانی که بحث تولید موبایل ایرانی به میان آمد و داوطلبان تولیدکننده خواستار حمایت‌های دولتی برای تولید این کالا شدند، کارشناسان اقتصادی، واکنش‌های منفی خود را رسانه‌ای کردند. چراکه از منظر آنان، یکی از پرهیزهایی که همواره مورد توجه اقتصاددانان قرار داشته است، تزریق بی‌حساب و کتاب حمایت‌های دولتی برای رونق تولید است. از آن جایی که

عکس: ستاره کاظمی/هم‌میهن

تولید یک فرآیند پیچ در پیچ اما نظام‌مند است، صرف حمایت‌های دولتی، هرگز منتج به توسعه صنعتی یا رشد تولید کشور نمی‌شود. از سوی دیگر، آنچه که باید همواره مورد توجه سیاست‌گذار قرار بگیرد تا از خطاهای شناختی دور شود این است که هدف غایی، اساساً تولید نیست، بلکه تولید ابزاری برای افزایش درآمد کشور است تا مردم آن کشور در رفاه زندگی کنند و قدرت چانه‌زنی اقتصادی کشور افزایش یابد. از سویی دیگر هم آمارهای رسمی نشان می‌دهد که صرف حمایت دولتی، هرگز منتج به نتایج دلخواه سیاست‌گذار نخواهد شد. اسناد رسمی نشان می‌دهند که صناعی که بیشترین حمایت‌های دولتی را دریافت کرده‌اند، نتوانسته‌اند به اندازه کافی برای کشور ارزآوری کنند. در شش ماه اول سال ۱۴۰۲، صادرات لوازم‌خانگی حدود ۲۰۵ میلیون دلار ارزآوری داشته است. همچنین، در بخش ماشین‌سازی و تجهیزات مرتبط با آن نیز صادرات در همین حدود بوده است اما صنعتی مانند صنایع غذایی که دولت اقدامی برای حمایت از آن‌ها نکرده است، در شش ماه اول سال گذشته ۸۶۳ میلیون دلار صادرات داشته‌اند. تازه این در حالی است که تقریباً اکثر سوپرمارکت‌ها، از آدامس تا سس و شکلات خارجی را به راحتی به فروش می‌رسانند و کسی کشور را برای سودده شدن محصولات غذایی ایرانی، نبسته است. پس بهتر نیست که سیاست‌گذار به جای حمایت‌های بدون حساب و کتاب و ایجاد اختلال در بازار، انرژی خود را صرف ایجاد ثبات و پیش‌بینی‌پذیر کردن بازار کند؟ ماجرای حمایت دولتی از تولید موبایل داخلی در ایران هم از آن جایی مورد انتقاد اقتصاددانان قرار گرفته که در وهله اول، تولید به هر قیمت، ارزشمند نیست. تا زمانی که می‌توان کالایی را با قیمتی ارزان‌تر از خارج کشور تهیه کرد، چه نیازی به تولید آن کالا احساس می‌شود؟ در وهله دوم هم باید این نکته را مدنظر داشت که توسعه صناعی مانند صنعت نساجی، چرم و پوشاک یا صنایع غذایی که در آن‌ها مزیت نسبی داریم در اولویت بالاتری نسبت به یک صنعت فناورانه که در آن هنوز به پیشرفت شگرفی نرسیده‌ایم - به گفته یکی از فعالان اقتصادی، حتی نمی‌توانیم شیشه موبایل را تهیه کنیم - دارد.

فرشاد فاطمی اقتصاددان در گفت‌وگو با هم‌میهن:

وظایف دولت را اشتباه نگیریم

بسیاری از پژوهشگران اقتصادی معتقدند که تولید و توسعه صنعتی تنها با پایبندی به اصل بهبود فضای کسب‌وکار، توسعه دادن رقابت، مقررات‌زدایی و عدم توزیع رانت امکان‌پذیر است. تولید موبایل در ایران هم منوط به تصمیم فعالان صنعتی در بخش موبایل است. بنابراین، پاسخ به این پرسش که موبایل تولید کنیم یا خیر؟ مربوط به پاسخ مثبت یا منفی بخش تولیدکننده این کالا است. البته هر چند تولید موبایل ارتباطی به دولت ندارد؛ اما نباید فراموش کرد که این نهاد بزرگ، وظیفه دارد برای تولید در مقیاس مناسب امکان دسترسی فعالان اقتصادی به بازارهای بین‌المللی را تسهیل کند و مقررات دست‌وپاگیر را حذف کند. فرشاد فاطمی، اقتصاددان و دانشیار دانشگاه صنعتی شریف در همین باره اظهار می‌کند: دولت نباید تصور کند با در اختیار قرار دادن ارز ارزان به تولید باکیفیت کالا کمک کرده است زیرا نیاز صنعت برای ارز ارزان تمامی ندارد.

آیا به نظر شما منطقی و درست است که در ایران موبایل تولید کنیم و منابع خود را به تولید گوشی موبایل اختصاص دهیم؟

برای اظهارنظر درباره تولید موبایل یا هر کالای دیگر باید بحث مقیاس تولید اقتصادی را در نظر داشت: این بدان معناست که باید تحلیل کرد در یک مقیاس اقتصادی خاص، باید چگونه دست به تولید زد. نکته دیگر که باید در بازار موبایل به‌طور خاص مدنظر داشت هم این است که بازار موبایل، به شدت به برند حساس است. بنابراین باید تحلیل کرد و تصمیم گرفت که آیا متصل شدن به برندهای بین‌المللی برای تولیدکنندگان بهتر است یا اینکه باید سعی کرد برند ایرانی را توسعه داد. این تصمیم، تصمیمی نیست که وزارت صمت و سکندار آن خواهد دست‌به‌آن بزند؛ بلکه تصمیمی است که فعالان بخش خصوصی باید آن را انتخاب کنند. وظیفه سیاست‌گذار هم این است که موانع تولید را رفع کند تا تولید تسهیل شود. به همین دلیل این سوال که ما می‌خواهیم موبایل بسازیم یا اینکه نباید به این حوزه ورود کنیم، نباید سوال وزیر صمت باشد. سوال فعالان کسب و کار این است که می‌خواهند بدانند بهتر است موبایل تولید کنند، ماشین حساب بسازند یا اینکه دست به تولید کالاهای دیگری بزنند. به همین دلیل، سیاست‌گذار باید موانع را از بین ببرد و اگر می‌خواهد به شکل استراتژیک، مسیر صنعت کشور را به سوی خاصی ببرد، باید بسته‌های حمایت‌های استراتژیک کوتاه‌مدت از تولیدکننده داشته

حسین جوشقانی دانش‌آموخته دکتری دانشگاه شیکاگو:

دولت دست از دخالت بردارد

به نظر شما تولید موبایل ایرانی در برهه کنونی کشور تا چه اندازه با منطبق جور در می‌آید؟
ابتدا باید سیاست‌های کلی تجاری کشور و همچنین سیاست‌های صنعتی کشور مشخص شود؛ چراکه در این سوال، می‌توان به جای موبایل، کالایی مانند خودرو یا هر کالای دیگری را جایگزین کرد. اینکه قرار است کشور سیاست جایگزینی واردات در پیش بگیرد یا توسعه صادرات، در رویکرد کاملاً متفاوت است و به طبع، دو نتیجه کاملاً متفاوت دارد. تجربه کشور خودمان و کشورهای دیگر دنیا می‌تواند در پاسخ دادن به این سوال به ما کمک کند. کره جنوبی در دهه ۸۰ و چین در دهه ۹۰ میلادی، به سمت صنعتی شدن و تولید صنایع‌های تک رفتند و در آن موفق هم بودند اما سیاست آن‌ها، توسعه صادرات بوده است نه اینکه کالاهای وارداتی را با تولید گران‌قیمت همان کالا در داخل کشور جایگزین کنند. در طرف مقابل، اقتصاد کشورهایی مانند برزیل و آرژانتین حاصل تفکری است که سیاست‌گذار برای مثبت کردن تراز تجاری، تولید را به جای واردات جایگزین کرد. این کشورها تصمیم گرفتند که برای مثبت کردن تراز تجاری خود، کالاهای وارداتی را خودشان تولید کنند. در ظاهر امر، این گونه‌نیاز این کشورها به ارز کمتر می‌شد؛ اما تجربه نشان می‌دهد چنین تصمیمی، به‌ضرر تراز تجاری کشور است.

باشد. فکر می‌کنم که در ابتدای امر، این نکته مهمی است که باید حتماً در نظر داشت و نباید سوال فعالان صنعتی بخش خصوصی را از وزیر پرسید. وزیر باید وظیفه خود را انجام دهد و آن وظیفه هم فراهم کردن بستری مناسب برای فعالان کسب و کار است. در موارد استثنایی هم اگر لازم شد باید حمایت‌های محدود با زمان مشخص از کسب‌وکارها شود.

اگر دولت بخواهد تسهیلاتی مانند ارز ارزان یا وام‌های کم‌سود در اختیار تولیدکنندگانی که قصد دارند موبایل ایرانی تولید کنند قرار دهد، در کجای این تحلیل قرار می‌گیرد؟

به نظر من این اقدامات، تنها توزیع رانت است. زمانی که سیاست‌گذار به هر ترتیبی چنین حمایت‌هایی از صنایع کند، نمی‌توان مطمئن بود موبایلی که در داخل تولید می‌شود، همان موبایلی هست که در حد استانداردهای جهانی قرار بگیرد. اگر شعار دولت، تک‌نرخ کردن ارز بوده است، ایجاد هر مشتری جدید برای ارزهای ارزان دولتی، مصداق بارز نقض غرض است. به همین دلیل هم در زمره یک سیاست اشتباه قرار می‌گیرد. دولت نباید تصور کند چنانچه ارز ارزان در اختیار تولید قرار داده به تولید کالای با کیفیت کمک کرده است. مسئله این است که نیاز صنعت برای ارز ارزان، تمامی ندارد و چنین اقدامی به هیچ وجه، سیاست قابل توصیه‌ای نیست.

نقش سیاست‌گذار برای تسهیل تولید کالاهای چیست؟

سیاست‌گذار باید در وهله اول، موانع ارتباط فعالان اقتصادی با دنیا را رفع و رجوع کند. صنعت کشور باید بتواند با دنیا ارتباط مالی داشته باشد. دولت باید قیمت‌گذاری دستوری را تمام کرده و عوامل توزیع رانت مانند ارز ارزان، وام ارزان و به‌طور کلی، منابع ارز را از صنعت دور کند. در چنین شرایطی، هر صنعتی که توانست دوام بیاورد و به فعالیت خود ادامه دهد، صنعت باثباتی است. مثلاً صنایع غذایی که در آن به پیشرفت‌هایی دست یافته‌ایم، مثال

چه عاملی باعث شکست این کشورها در اجرای تصمیم جایگزینی تولید داخلی گران‌قیمت با واردات شده بود؟

مهم‌ترین عامل آن بود که رقابت‌پذیری صنایع ناپود شد و به همین دلیل، صنایع نیز متوقف شدند. ایران هم در سال‌های متوالی، سیاست جایگزینی تولید داخلی به جای واردات را برای صنعت خودرو در پیش گرفت. در تمام این سال‌ها، چنانچه خودرویی صادر کرده باشیم هم تنها برای رفع تکلیف بوده است زیرا نه تولیدکننده تمایلی به صادرات داشت و نه اینکه اساساً خودروهای تولیدی، قدرت صادرات داشتند. اکنون با انحصار در بازار، اگر درهای کشور باز شود و خودروی خارجی وارد کشور شود، همه خودروسازها ورشکست می‌شوند؛ زیرا مردم با قیمت کمتر، می‌توانند کیفیت بهتری را به دست بیاورند و دیگر به سراغ خودروی ایرانی بدون کیفیت نمی‌روند. حالا به جای خودرو، موبایل یا هر کالای دیگری جایگزین کنید.

اگر واردات آزاد باشد و موبایل هم در داخل تولید شود باز هم تولید آن بدون توجیه است؟

اگر سیاست صنعتی در کشور، توسعه صادرات باشد نباید به هیچ وجه به دنبال تولید موبایل برویم. اگر فعالان اقتصادی می‌فصد داشتند تولیدکننده موبایل باشند، باید خودشان برنامه‌های مدون برای تولید این کالا از خودشان داشته باشند تا بدون دریافت سوبسید، موبایل تولید کنند و بعد از چند سال هم موفق به صادرات شوند. اگر چنین ظرفیتی در کشور وجود دارد، تولید بسیار خوب هم هست اما اگر چنین نیست، موبایل تبدیل به یک صنعت خودروی دیگر می‌شود که نمی‌توان آن را تعطیل کرد چراکه اشتغال بسیاری از مردم وابسته به آن است و نمی‌توان هم آن را ادامه داد زیرا مردم از آن ناراضی هستند.

دولت باید در مواجهه با تقاضای تسهیلات برای تولید موبایل چه رویکردی داشته باشد؟

من فکر می‌کنم مهم‌ترین کاری که دولت چهاردهم باید انجام دهد این است که